

da je potrebno zajeti celotno podobo dobe, ki je predmet naše raziskave, dobe, ki je bila na naših tleh pač tudi latinska, nemška ali italijanska, če naj spoznamo in pravilno ocenimo njen vpliv na razvoj kulture v slovenskem kulturnem prostoru.

V zvezi s tem bi si vendarle dovolil majhno pripombo. Simoniti v uvodnih stavkih svojega nemškega povzetka ugotavlja, da je predmet njegovega študija bil »po Slovencih naseljeno področje«, namreč zgodovinske dežele Krajnska, spodnja Štajerska in južna Koroška. Spomnil bi ga, da ne bi bilo odveč posvetiti pozornost tudi Trstu, Istri in Gorici, kjer bi njegova raziskovalna vna ma najbrže ne ostala povsem nepotešena. Že dejstvo, ki ga navaja sam, da je bil goriški plemič Jurij Thurm (iz družine devinskih fevdalcev Thurn und Taxis) član avstrijske misije k Ivanu III., do neke mere več ruščine, daje slutiti, da se je plemstvo v našem Primorju začelo zanimati za jezik ljudstva in se ga učilo. Da ta vna ma ne raste samo iz neakšnega paternalizma, temveč da jo pogojuje resnično zavest, da je znanje slovensčine *beneficium*, potrjuje zelo zgovorno znani podatek, da je tržaški škof Bonomo razlagal svojim učencem, med katerimi je bil tudi Trubar, Erasma in Vergila v slovenščini. To pa spet vzbuja misel, da je šlo že za zelo gibčno in členovito govorico, če je visokemu prelatu in prefinjenemu humanistu lahko služila pri razlagi tako zahtevnih del.

Kot je že iz povedanega očitno, vzbuja Simoniti-jeva knjiga celo vrsto vprašanj, vzpodbuja k nadaljnemu raziskovalnemu delu, nakazuje smer- nice za nov študij; s tem pač prinaša največ, kar lahko zgodovinska raziskava da. Ne izpolnjuje samo vrzeli, kakor pravi avtor, ampak odpira nove, ki kličejo, da jih izpolnimo.

Jože Pirjevec
Univerza v Trstu

Prispevek k zgodovini sodobnega slovenskega pesništva

France Pibernik, Med tradicijo in modernizmom, pričevanja o sodobni poeziji. Uredil in spremno besedo napisal France Pibernik. Slovenska matica. Ljubljana 1978. 325 str.

O svoji knjigi *Med tradicijo in modernizmom, pričevanja o sodobni poeziji*, ki je sprva menda nameravala imeti naslov *Razmerja v sodobni slovenski poeziji*, pravi France Pibernik, da skuša zapolniti luknjo, ki jo pri obravnavi literature in njenih ustvarjalcev puščajo literarna zgodovina, esejistika in kritika. Namen ima preverjati in popravljati ali dopolnjevati ustaljene in preveč shematične razvrstitve, ki jih je zagrešila literarna zgodovina. Urediti hoče literarni kaos, ki vlada danes, in izraža potrebo po selekciji imen in gradiva ter zavrača golj katalogizacijo.

Delo prinaša pisma šestnajstih, če upoštevamo še avtorja knjige – sedemnajstih sodobnih, tj. povojnih slovenskih poetov. Dopisovanje je bilo zastavljeno zelo široko, zajelo naj bi vse živeče slovenske pesnike. Avtorjev, ki so v letih med 1970 in 1978 poskusili ustreči vztrajnemu izpraševalcu, je bilo čez petdeset, pričujoči izbor pa zajema pesnike generacij od 1912 do 1934, ki so v Slovenski književnosti 1945–1965 uvrščeni pod sledeče oznake: rod razpotja med novo romantiko, poznim ekspresionizmom in novim realizmom, vojni rod – na poteh od partizanskega in socialističnega realizma k moderniziranim oblikam romantizma, prvi povojni val mladih – od obujanja intimizma in romantizma k novemu ekspresionizmu, drugi povojni val mladih – med novim ekspresionizmom in nadrealizmom, tretji povojni val mladih – na razpotju različnih smeri. Torej zajema izbor same pesnike, ki jih ni mogoče vključiti v monolitne oznake že klasične nove romantike in ekspresionizma ali pa avantgarde. Šestnajsterica predstavlja približno tretjino ustvarjalcev, ki so se rodili med leti 1912 in 1934 in izdali kakšno zbirko pesmi; drugi so ali umrli ali pa niso bili pripravljeni sodelovati. V skladu z izborom je tudi naslov zbirke pisem – *Med tradicijo in modernizmom*. Gre za pesnike, ki so nekje vmes, pesnike nekakšnega prehodnega obdobja.

Na to vmesnost so tempirana vprašanja, ki mučijo Pibernika, prav tako pripadnika vmesnih rodov. Eno važnih je vprašanje kritike, oz. mesta, ki ga kritika določa pesnikom v slovenski poeziji. Pogoste so tožbe, da so večkrat zastavljena samo zaradi nepripadnosti velikim in bučnim pesniškim tokovom. S tem povezano je stalno, nekaterim močno odvečno Pibernikovo zanimanje za problem forme, za funkcionalnost izraza (rime, ritma, kitice, besede, metafore itd.), saj ta na zunaj najjasneje ločuje tradicionalno in modernistično poezijo. Kakor hoče preko oblike pesmi, opozarjajoč na oblikovne novosti dopisovalcev, navezati stik z literarno avantgardo, tako s poudarjanjem izbire kmečke tematike – ruralne poezije – kaže na zveze s slovensko tradicionalno poezijo.

Vprašanja, ki jih zastavlja Pibernik, so vprašanja poetike in vprašanja tekstne kritike Boršnikovega tipa. Poslednja obsegajo pričevanja o osebnem pesniškem razvoju, o genezi kakšne pesniške zbirke, cikla, pesmi, o literarnem vzdušju določene dobe, o enkratnih pobudah (motivacijah) za pesmi itd. Preko spraševanja o izbiri tematike in motivov prehaja v načelnejše vode literarne teorije v ožjem smislu delo poetike.

Poezija je za Pibernika verjetno »odkivanje skritih življenjskih resnic in iskanje modernega pesniškega izraza«, torej nekaj, kar se tiče vsebine in forme obnem. Pri življenjski resnici je mišljena najbrž osebna življenjska resnica, sicer bi bila nesmiselna vsa vprašanja o osebnem pesniškem razvoju, pobudah in spoznanjih. Sklepali bi lahko, da mu je vrednota sinteza zvestobe stvar-

nosti in zmožnosti njene imaginacije. Važno pa je tudi, *kako* se to spoznanje ali ta sinteza izrazi, na inovativen način ali po nekakšnih literarnih klišejih. Pibernik je zagovornik avantgardizma (kar mu nekateri – Menart, Snoj – užaljeno očitajo), vendar ne vsakršnega, naivnega. Vsak modernizem v poeziji mora biti funkcionalno upravičen. Ob tako definirani avantgardnosti skuša najti mesto piscev med dobama, v času, »ko je humanistična poezija v izgnanstvu« in ko »ustvarjanje ni več skrajnje resna usodnost«. Načelno je v tem pogledu Piberniku najbližji France Forstnerič, ki strpno daje mesto ludizmu v slovenskem literarnem prostoru, večina pa morebitne kontribucije avantgardizmu vehementno zavrača ali vprašanja o tem enostavno presliči. Pibernik kljub vpludnemu strinjanju s korifejami slovenskega Pegaza, da je treba vse avantgardne izme spraviti v poseben koš, ločen od poezije, zahteva za avantgardo resno obravnavo, ne pa apriornega zavračanja ali apriorne slave.

Pri načelnem razčiščevanju pride kmalu do splošnejših vprašanj o odnosih med liriko, epiko in dramatiko, o odnosu poezije do drugih umetnosti, in končno – s strani vprašanca (Vurnik) – zakaj sploh poezija, če vsaki stvari določa smisel njena uporabnost, ali je pesem odrešujoča (Bor) in ali kdo še sploh bere poezijo. Odgovor je sum o absolutni upravičenosti in koristi poezije, kdor piše, pač misli, da je pisanje v njegovem življenju nekaj bistvenega. Vsekakor pa ima poezija med pojavi današnjega sveta izjemno vlogo. Poezija ni racionalna zadeva, njeno nastajanje je podvrženo iracionalnim principom, navdihu, intuiciji, vsaj v prvi fazi ustvarjanja. Ustvarjalni postopek je sicer možno retrospektivno racionalizirati, vendar bi sodelovanje razuma ustvarjanje samo zavrla. Poezija je nadaljevanje v nedorečenem (Snoj). Kot taka se izmika analizi in je kot nekaj še nedoumljivega vredna interesa.

Bilo bi dolgočasno od pisma do pisma razčlenjevati zdaj to, zdaj ono poetiko. Kakor je pri nekaterih zanimivo čustveno podoživljanje lastne mladosti, ki je bila pobuda njihovemu pesništvu (Zupan, Hofman, Snoj, Ovsec, Bor), drugi presebečajo s celimi traktati o poeziji, včasih čisto mimo vprašanj (Strniša, Taufer, Zajc...). Eni odgovorjajo s kratko sapo, drugi se razplamtijo v komunikativni polemiki, drugi se je veselje brati. Poravnava jo ali obujajo se stari pesniški spori in pesniške strasti, skratka, pisma so različna, »kot so pač različni značaji in temperamenti naših poetov, kot so različne okoliščine, v katerih delajo, kot je različno mesto, ki ga imajo v slovenski književnosti«. Tej različnosti ustrezajo specifična vprašanja, ki zanimajo Pibernika ob posameznikih. Ob Boru in Forstneriču vpraša o osnovni estetski orientaciji, tj. ali je literatura mimesis ali je avtonomna, zgolj sporočilo, nanašajoča se na svojo lastno tradicijo. Strnišo sprašuje po transcendenci, Menarta za razmerje med njegovo epigramatično in resno poezijo, za izvor otožnosti v njegovih pesmih in o problemih prevajanja, pesnikovi veliki strasti. Pri Koviču ga zanima na-

tančna utemeljitev formalnih pesniških postopkov, s Forstneričem razpravlja o kurentovstvu, čudi se Vurnikovemu optimizmu in Snoju nepomirljivo očita meščanstvo in retardacijo.

Kot ni ostal prihranjen dvom v smisel poezije, tako tudi ni bilo zamolčano vprašanje v smisel takega razčlenjevanja in razpravljanja o družbeno nepomembni in nekoristni poeziji, kot se predstavlja v tej knjigi (Vurnik). Res je, da se danes literarna zgodovina in celo literarna kritika postavljata zunaj avtorja, celo prav je, da tako nadaljujeta, ugotavlja Pibernik, vendar lahko vzporedno nastanejo tudi taka pričevanja, ki so nekakšen »dokument časa«. Branko Hofman, ki je dobil podobne izkušnje ob Pogovorih s slovenskimi pisatelji, je prepričan, da osebno pričevanje lahko bistveno pripomore k razumevanju pisateljevega dela. Tudi Taufer (iz drugečnega vidika), meni da »utegne knjiga zanimivo in živahno razkriti razmerja sodobnih slovenskih poetik«. Drugače je z Vurnikom in še nekaterimi, ki so do takega početja skeptični. Pesem govori zanje sama po sebi, vsak posrednik je več ali manj nesmiseln, pomeni le redukcijo pesemskega sporočila. Torej – kolikor je knjiga teoretično, znanstveno početje, je za večino koristna. Predmet te knjige, poezija pa tako početje ni in ima v današnjem racionalnem svetu, »ki ni naklonjen humanizmu«, le delno vlogo. Poezija je lahko »samo (eden) izmed poizkusov domišljije, da išče resnico« (Bor). »Pesem ne odreši. Pesem čaka. In sprašuje.« (Taufer).

Literarni zgodovini, ki ji gre bolj za katalogizacijo literarnih pojavov in odzivov nanje kot pa za to, kaj je pesnik hotel ali kaj sam misli o svojem delu, je Pibernikovo delo zanimiv dodatek. Za lep konec lahko samo ponovimo Eliotov citat, ki ga je uporabil tudi avtor na koncu svojega uvoda: kadar pesnik govori ali piše o poeziji, je deležen čudnih prednosti in čudnih omejitev.

Miran Hladnik
Filozofska fakulteta v Ljubljani

Zgledna gledališka publicistika

Bojan Štih, *Pridite, predstava je*. Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega 78. Ljubljana 1979. 368 str.

Knjiga z gornjim naslovom in s podnaslovom *Eseji, članki, dramaturški listki in izjave* je, kot pripominja tudi sam avtor v spremni besedi, nadaljevanje podobno zastavljene knjige *Gledališki trenutek*, ki so jo Štihu izdali v isti knjižnici pred desetimi leti (1969).

Štih je razdelil svojo novo knjigo o domači gledališki problematiki na 3 dele: *Drama SNG v Ljubljani* (1961/1969), *Slovensko ljudsko gledališče v*